Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 26 ДЕКАБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 154 (7812). ★ Мах 3 кеп.

Город Малгобекерча № 18 йолча юкъерча школа хьехархочо, депутата Х. А. ФАРГИЕВА СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезде даь къамаьл

(Сунженски территориальни хоржамий округ, Нохч-ГIалгIай АССР)

Деза новкъостий! ГIулакх ше мадарра дувца яхе, ер да-кх аз аргдар. СССР халкъа депутатий статусах долча Закона проекта 5-ча статьях лаьца. Сона хетачох, депутата возал а сий а — цо ший харжархошта хьалхашкара бехктокхам кхетабар да. Цудухьа цу статьяй диълагIча даькъанна укх тайпара тIатохар де ях аз: «...халкъа депутатий Съезде. СССР Лакхехьарча Совете деча къамаьла хьалхара депутат бехктокхаме ва СССР халкъа депутатий Съездана, СССР Лакхехьарча Совета, харжархошта хьалхашка».

Хьайоалаяьча 10-ча статьяй варианто укх тайпара уйлаш яйт: цар дукхалакIезигала составаген уж цхьатарра ца хиларген дилл лача могаргдий-те СССР халкъа депутатий Съезда е СССР Лакхехьарча Совета законодательни инициатива ма йоагтIара я е яц яха дош къоастаде? Вай парламента балха опыто хьахьокх, депутатий дуккха а пайдане предложенеш теркал ца еш юсалга. Цудухьа цу статьяй шоллагIча даькъан формулировка ништта е ях аз: «депутата законодательни инициатива чакхйоаккхача хана СССР халкъа депутатий Съезд е СССР Лакхехьара Совет декхарийла я юкъейоалаяь законопроект а законопроект кийчъярах йола мотивировании предложении а йоагтIача комитете е комиссе дIахьожае».

24-ча статьяй хьакъехьа. Белгалдаккха деза, цу законо СССР халкъа депутата дуккха привилегеш лугга, цар цунна тешам лу кортамукъа хила. Цу даькъе эггара лоархIамегIдар да депутат лоравар. Цивилизованни мехкашка депутат лоравар сенах латт аьлча, из латт парламентари уголовни бехктокхаме оза йиш ца хиларах е лаьца чуволла йиш ца хиларах, зулам деча моттиге из хьа ца лоаце. Аз шо тIахьех цу мехкашка итташ шерашка техка опыт хьазцара, хIаьта 24-ча статьяй хьалхарча даькъанна укх тайпара тIатохар дара: «СССР халкъа депутат уголовни бехктокхаме оза е лаьца чуволла йиш яц СССР Лакхехьарча Совето пурам ца делча, хIаьта сессешта юкъерча хана — СССР Лакхехьарча Совета Президиума пурамийца доацаш, нагахьа санна зулам деча моттиге из хьалаьцавеце. СССР халкъа депутат мукъавоалийт СССР халкъа депутатий Съездо, СССР Лакхехьарча Совето е СССР Лакхехьарча Совета Президиумо дIадехарца».

ХIанз са дувца безам ба СССР халкъа депутаташта телача наказех. СССР халкъа депутата статусах долча Закона проекта 19-ча статья тIа, наказех долча Закона проекта преамбула тIеи 1-ча статья тIеи доашхаш дувц СССР халкъа депутаташта телача наказех. Сона бакъахьа хет статусах долча Закона 19-ча статьяна а наказех долча Закона проекта 1-чеи 4-чеи статьяшта а укх тайпара хувцамаш дича: «СССР халкъа депутаташта даь наказаш лоархIалда алхха СССР халкъа депутаталла кандидата тIадаьхка гIулакхаш лаьрхIа ца Iеш, харжархошца вIашагIкхетараш долча хана халкъа депутаталла хержарашта тIадаьхка гIулакхаш а», тIаккха из хул СССР Конституце 102-ча статьяс а наказех долча Закона проекта преамбулас а ма яххара, хIаьта цар тIа белгалдаькхад, харжархоша а общественни организацеша а шоай депутаташта наказаш телилга.

4 марта—советашка хоржамаш

КАНДИДАТАШ УВТТАБУ

Республике бахача наха, къахьегамхой коллективаша, общественни организацеша хIара денна белгалйоах халкъа депутаталла кандидатий цIераш. Укх деношка НГIАССР халкъа депутаталла массехк кандидат оттаваьв профсоюзни организацеша. Уж ба номер 172 йолча Каргалински хоржамий округе гIолла оттаваь, «Красный пахарь» яхача колхоза председатель Фролов Николай Афанасьевич, номер 7 йолча Новоалдынски округе гIолла оттаваьв «Чечингстрой» яхача объединене СМУ-7 монтажник Магомадов Леча Бакаевич, номер 92 йолча Школьни хоржамий округе гIолла оттаваьв Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета профессор Яндаров Андарбек Даудович.

Культура Ерригроссийски фонда Нохч - ГIалгIай отделене коллективо соцам баьб номер 149 йолча Рошни-Чуйски хоржамий округе гIолла республика халкъа поэтесса Ахматова Раиса Солтамурадовна НГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттае, аьнна. «Агропромхимия» яхача Грозненски районни производственни объединене а «Чечингтрансбыт» яхача автотранспортни объединене а коллективаша Лермонтовски номер 11 йолча округе гIолла НГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьв «Чеченингушагропромхимия» яхача объединене председатель Муштаргиев Имран Хасанович.

Массехк кандидатура белгалъяьккхай Грознерча Октябрьски района къахьегамхоша а. Номер 38 йолча Войковски округе гIолла «Промавтоматика» яхача НПО директор Опришко Александр Алексеевич, номер 40 йолча Багратионовски округе гIолла юкъерча школа директор Юркова Галина Игоревна, номер 42 йолча Нахимовски округе гIолла Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грознерча отделене начальник Спиридонов Анатолий Яковлевич, оттабаьб НГIАССР халкъа депутаталла кандидаташ.

Грозненски района Беркат-Юрта бахача наха шоай собране соцам баьб номер 78 йолча Пролетарски хоржамий округе гIолла НГIАССР халкъа депутаталла кандидат «Вторчермет» яхача управлене директора заместитель, «Нохч - ГIалгIай халкъа фронта» лидер Бисултанов Хожахмед Мусаевич оттаве, аьнна. ХIаьта — Веденски района Гуни яхача юртарча наха номер 66 йолча Белгатойски хоржамий округе гIолла Грознерча мехкдаьтта института преподавателa Ибрагимов Муса Муслимовича кандидатура белгалъяьккхай.

Малгобекски районе номер 98 йолча Пседахски округе гIолла номер 4 йолча школа-интерната директор Алироев Адам Дикиевич, номер 96 йолча Малгобекски округе гIолла Малгобекски УБР слесарь Дзейтов Магомед Джамалдинович, номер 99 йолча Сагопшински округе гIолла Малгобекерча горисполкома председатель Манкиев Баматгирей Багаудинович оттабаьб Нохч - ГIалгIай халкъа депутаталла кандидаташ.

Наьсарерча районе йолча «Экажевское» яхача МСО къахьегама коллектива собране ваIад йир номер 116 йолча Экажевски хоржамий округе гIолла республика агропромышленни комплекса председателa заместитель, Льянов Умалат Макшарипович НГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттавара хьакъехьа.

Номер 884 йолча Назрановски территориальни округе гIолла РСФСР халкъа депутаталла оттаяра кхо кандидатура белгалъяьй тахан арча дийнахьа. Уж ба: «Экажевский» яхача совхоза воккхагIвола экономист Костоев Хаджимурат Абукарович, лаьтташ лорадара фонда республика керттера паччахьалкхен инспектор Богатырев Бембулат Берсович, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретарь Беков Сергей Мажитович.

РСФСР халкъа депутаталла ши кандидат оттаваьв Грознерча «Автоспецоборудование» яхача завода коллективо. Цига хиннача конференце номер 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гIолла белгалъяьккхар завода сборщикий бригадира Яценко Александр Дмитриевича кандидатура.

«Грознефтехимремстрой» треста № 4 йолча специализированни ремонтно - гIишлон управлене болхлоша чIоагIа лоархIаши сийдеши я Алихаджиев Сайпудди Алиевич керте латтача технологически оборудованена ремонт еча бригада коллектив. ХIанз из ремонт еш я производственно - товарни электрообессоконторерча установкашта. Масливающи установкашта. Массаза санна дерригa ремонтни балхаш сихен дикен чакхдоах цо. Белгалбаьнна бригаде дика къахьегаш ба электросварщик Х. Сарсоев, слесараш П. Гончаров, С. Актимиров, газосварщик С. Абубакаров. Цар хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю.

СУРТА ТIА: Технологически оборудованена ремонт еш ба С. Алихаджиев, Х. Сарсоев, С. Актимиров.

Г. КУРИЛЕНКО суртащ.

* * *

Укх сурта тIа шоана гуш йолча, тIах аьнна йолча кхалсаго мехкдаьтта чакхдоахача ткъаьх шера болх бу. Онойченко Галина Александровнас духхьашха ший къахьегама никъ дIаболабир В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе оператора гIонча йолаш. Берашха кхувш йоагIаш йоI яр из цу хана. Лоаццача хана, йоккха опыт йолча бокккагIболча технологий новкъосталца, караерзайир цо чоалханера технологически процессаш. Ший декхараш массаза а цIена кхоачаш а деш, ший бехкагIа технологически режим толхаяь цхьа моттиг ца нийсйолийташ болх беш йола технолог ца зувш йисанзар кулгалхоша. Долче, из хьожаю операторалла болх бе. Цу балха тIа а ше башха-дика производственница хилар дIахьекхар цо.

Шийй професси езаенначa Галинас дIахо дийша а дийша инженерно - техническ болхло хилар цунах. Ше дIа мел кхаьчача производственни участке шийх бенна тешам боа ца беш яр Галина Александровна. Цудухьа из хьожаю цхьоалагIча цехерча установкай начальника заместителалла. Йоккха опыти знанеши хиларах тIехдика лоархIаю из цу балхах а.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Ферма дай эттар

Iа — хьайбаш леладерашта бехктокхамегIа йола ха. Мадарра аьлча, цар балха, денала экзамен ю цо. ХIаьта цунах лоархIаву хьалхагIа Iанга дика кийчвеннар. Из Iанга дика кийчвеннар. Из чоалхане доаца бакъдар, шаьра кхетаду шоай опытаца Сунженски района «Победа» колхоза № 1 йолча шурийтоварни ферма болхлоша. ХIана аьлча, хьалха дIаихача шерашка Iа хьатIакхаьчача хьайбашта тоъал дIадала доакъар доацаш, концентраташ ца тоъаш, ремонт е ца кхерах доахан чу латтача помещенешка шийла хулаш дукха бала лайра цар. Из бахьан долаш геттара а лоха яр хьайоаккхаш йола продукци. Ферма коллектива даим а критика йора. Колхозе из эггара йоккхагIа хиларга хьежжа, цо чIоагIа юхатеттар беррнгача а боахама гIулакх.

Из дерригa дагa а кхоабаш, карара шу долалуш шоай балха цIенхаштта уйла е баьлар ферма болхлой. Эггара хьалха чIоагIйир наьха къахьегамен производственнии дисциплина. Хийцар доалде ца хов а безам боаца а кулгалхой. Хьайбаш леладерий цеховой партийни организаце секретарь Сагов Исраьила Мухьмад оттавича денз дийнбелар партийни организаце болх а, коллектива гIулакхашта влияни е баьлар коммунисташ. Доакъар кийчдеча хана вIашагIъеххар ханнара партийни группаш. Цар декхар дар шорттеи дикеи доакъара кийчдара, из лорадара, цхьа хIама ца а дойташ чуэцара цIенхаштта тIахьожам лоаттабар. Цунах боккха пайда а баьлар.

ХIанз ферма тешшаме Iалашъяьй тайп-тайпарча доакъарца, эшача концентраташца. Болх бе йолаялийтар дукха хана денз сеца лаьтта доакъара цех. Цо таро елар хьалхагIа кийч а деш хьайбашта доакъар дIатела, цар рацион йIаьхийгIа хилийта. Из деттача доаханна чIоагIа эш шура дукхагIа ялийтара.

Иштта ханнахьа йоакхо йир укхаза хьайбаш чулоаттаду помещенеш Iанга кийчъяра. Хийцар беха тхов, нийнаш, кораш, наIараш, кхоинувхаши аракхувса транспортераш. Массанахьа дIатехар керда кизга бIалгаш. Цудухьа тахан хьайбай помещенешка йIайха я, доахан цамогаш хинна моттиг нийсъеннаяц Iа доладелча денз. ХIаьта хьайбашта дуккхача шерашка Iунал дерашта дика хов из мел лоархIаме да шура дукхагIа яккхара. Цул совгIа, йIайха хилча доакъар а кIезигагIа эш царна.

— Доакъар шортта дар, аьнна оаха из зехьа доадайтац, — йоах № 1 йолча шурий-товарни ферма заведующе Бузуртанов Аюпа Iийсас. — Кхом а беш, рационага хьежжа дIалу из доаханна. Шура яларга хьежжа, хIара Iатта ше-ший рацион оттаяьй оаха. Белгалдаккха деза цхьаькха а: дерригa а доакъар ферма юхе хьатIа а эза Iооттадаьд. Цо кIезигагIа яйт транспортни расходаш. ХIаьта боахама расчетагIа къахьегача тха коллектива хIара кепиг а деза да. Нах хIанз ахча лархIа болабеннаб. Цудухьа харцахьа хIама дойтац, мел долчоа шоаш тIахьожам лоаттабу.

Наьха балхацара безам совбоаккхаргболчча бесса да хIанз алапи телар а. Из доярка шта а, скотникашта а, специалисташта а, ферма кулгалхошта а бухсоццаш хьахулачох тел. Вешта аьлча, шура яккхарга хьежжа. Из дерригa а дикагIча оагIорахьара Iаткъар коллектива хьокхамашта а. Фермас хIанзлехьа кхоачашъяьй паччахьалкхенга шура йохкара укх шера план. ХIаьта декабрь бутт бовлехьа планал совгIа кхы а 100 тонн шура яккха дош деннад хьайбаш леладераша. Из дош кхоачащдергхилара дола тешалаш кIезига дац. Юкъера хьайийцача хIанз дийнахьей-буси хIара кхоабача Iаттагара 8—9 килограмм шура йоаккх ферма дояркаша. ХIаьта балха йоккха опыт йолча, цIихезача дояркай Хайюрина Бакатен Албакова Мадинайи хьокхамаш кхы а лакхагIа да. Царех хIаране таханарча дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара йиъ-йиъ эзар килограмм шура яьккхай. Хьалхалаттарашта тIеххьа боагIа дояркаш Албакова Абидат, Харачоева Хьади, Евлоева Рая. Уж а хIарaяр йиъ эзар килограммага кхача дагa ба укх шера. ХIаьта дикагIбараш белгалбаха эттача массане а цIи яккха езар. ХIанз ферме къахьегаш я хIара кхоабача Iаттагара кхоккха эзар килограмм яьккха кхойтта доярка. Цо боккха тешам лу укхаза хьайбаш толаме Iангара доахаргхилара.

Х. ШАДИЕВ.

Толамаш даьха дале а

Iан кийчо елга лерттIа чакхдаьккхад «Грозненский» яхача совхозо. Ханнахьа тоаяьй фермай помещенеш. Болх бе йолаялийтай доакъар кийчду массехк кухни. Цо аьттув белар шура дукхагIа яккха. Цу тайпара хIама хиннад «Подогрев», «Майская», «Дружба» яхача фермашка. Уж толамаш даха укхаза аьттув боал интенсивно хьайбаш хиларах, ветеринарни гIулакхаш лерттIа чакхдахарах.

Цхьабакъда, во болх беш я «Калаус», «Нагорная» яха фермаш.

— ХIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм а кхы тIех а шура йоаккхаш масса доярка я совхозе? — аьнна хьаьттар аз совхоза директорага Х. Алхановга.

— Иттех доярка хургья, — аьлар цо.

Уж геттара кIезига ба. Дуккха дукхагIа ба 2500 килограммал кIезигаIа йоаккхараш. ХIанад из ништта? Цун бахьанаш дукха да. Цкъа-дале, дукхагIча фермашкара доахан цамогаш да. ШоллагI-дале, укхаза хьаяьккха шура кхехкае езаш я. Ховш ма дий, из кхехкаяьчул тIехьагIа цун хьоанал нийсса ах дIайоалилга. ТIаккха укхаза хаттар отт: мишта вIаштIехьдаьннад уж толамаш даха? Пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачашъе аьттув баьннаб бахача нахагара 288 тонн шура ийцандаь.

Таханарча дийнахьа арендe дIаенна цхьа ферма яц укхаза. Цох пайда баргба аьнна, хеташ бац совхоза экономисташ, зоотехникаш. Хеталу, керттера специалисташ фермаш шоай планаш кхоачашъяра сагота бац, уж планаш кхоачашъе нахагара хьаэца шура йолаш ма йий...

М. ГАДАЕВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Дукхача хана денз Сунженски районерча Кирова цIерагIча колхозо кхоачашъяцар паччахьалкхенга шура йохкара планаш. Цун бахьан дар племенной болх укхаза кулг тесса битар. Иштта дукхагIа дола доахан а 18 шерал тIехдаьнна дар. ХIаьта уж мел кхабарах а цар шура лакхъяцар. Уж доахан дIа а доахаш царна метта къонача доаханца кердаяккха йийзар ферма. Из бахьан долаш вIаштIехьдаьлар хьайбай продуктивность дика лакхъе.

Укх боахаме массарел хьалха арендагIа болх бе яьлар Газдиева Зайнапа кулгалду дояркай звено. Из звено боахаме массарел хьалха дийнахьа кхозза доахан детта яьлар.

ХIанз Кирова цIерагIча колхоза ферма коллективаш арендни подрядагIа болх беш я. Иштта дукха ха йоаццаш хержай укхаза къахьегама совета коллектив а, цу совета юкъе хержай Газдиева а. Цох лаьца укхаза кIеззига дувца безам ба са.

1976 шера денз доярка йолаш болх беш хиннай из. ХIаьта цу шерашка пачча-хьалкхен планаш массаза кхоачашъеш хьаенай.

Юртбоахама техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа учетчица а йолаш болх баьб. Из болх лакха говзал йолаш бора Зайнапа. Дукха хана денз из я Нохч-ГIалгIай Лакхехьарча Совета депутат, парте райкома член, КПСС обкома членалла кандидат. Иштта хьехамча а я Зайнап. Цо дукха кхебаьб ше санна къахьегама тIера бола кхалнах.

ТIеххьарча укх кхаь шера колхозо кхоачашъю пачча-хьалкхенга шура йохкара планаш. Укх шера хIара кхоабача Iаттагара яьккха шура соахкарчул цхьа центнер дукхагIа я. ХIанз паччахьалкхенга ехка шура 283 тонн я. Соахкарчул 13 тонн дукхагIа я из.

Балха тIа толамаш дахара керттера вар болхло ва. ДукхагIча даькъе, дояркаша хьинаре баьча балха вIаштIехьдалийтар коллективана хьалхашка латта декхараш ханал хьалха кхоачашде. Хьайбаш леладерашта юкъе яьржача яхье хьалха ба дояркаш Галаева Тоти, Оздоева Рукъет, Газдиева Тамара, Рыбалко Мария, скотник Ажигов Абдул-Керим, кхыбараш а.

Хьайбаш леладераша дош деннад тIадоагIача шера шура кхы а дукхагIа яккха. Из дош кхоачашдулургдолаш да, хIана аьлча, цу гIулакха тоъаргдолаш доакъар Iалашдаьд укхаза. Иштта болх беш я кормоцех а.

Р. ТУМГОЕВА.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Общества керттера низ

Вай мехка еш йолча перестройкас обществе дукха проблемаш гучаяьхай. Царех керттерчарех цаI я Коммунистически партех, обществе цун хила езача моттигах яраш. Уж лоархIаме дешаш хIанз лерттIа кхоачаш ца дича, экономика дIахо дегIа ца яр а перестройка чакх ца ялар а кхерам ба. Кастта хургйолча парте XXVIII съездага кийчо еча хана дика тахка деза уж дешаш. Ховш мадий, парте проблемаш къоастаяра керттер лостамаш цу съезде белгалдаха лаьрхIалга.

Цу хьакъехьа Грознерча мехкдаьтта института КПСС кафедра заведующеца М. Мамиловца къамаьл хилар тха корреспондента.

Хаттар. ТIеххьарча хана, партех лаьца тайп-тайпара къамаьлаш хоз вайна. Ала хала дале а, гуш да, халкъа юкъе цунах хьалха хиина тешам а цун сий а довш латтилга. Фу хет хьона цун бахьан?

Жоп. Парте таханара хьисап воча оагIорахьара дувцаш хилара бахьан да, цо шийна тIанйца «общества политически авангарда» гIулакхаши цун кулгалдара методаши вIашкайоагIаш ца хилар. Перестройка еш вайна дуxьала мел эттача халонаша а социализм кердаяккхара де мел дезачо а дIадех, парте ше кердаяккхари дегIайоалаяри. Гуш да, цун вахаре кIоаргта демократизаци е езалга. Ленина дIадехаш хиннача тайпара цун кулгалдара методаш юхаметта оттайнча йиш йоацилга. Цо яьхад: «Кхоачам бац, вай воаех «авангард», хьалхайода отряд аларах. Вай хьалха долхаш долга кхыча отрядашта гургдолаш а цар из тIаэцаргдолаш а леладе деза вай гIулакхаш». Цу тIа ала деза, парти хьалхайода отряд лархIарал совгIа, цхьан дагалоацамца, цхьана гIулакхаш леладарца айхха политически низ Ленина лоархIаш хиннaлга цунах. Сога хаьттача, цу тIа баьннаб КПСС хIанзара кулгалхой а.

Хаттар. ХIаьта, Ленина дагадаьллача тайпара хIана хилнзар парти?

Жоп. Цу гIулакха бехке да сталински а брежневски а ханашка обществе этта административно - авторитарни хьал. Парте хиннача политически кулгалдара методашта меттел, административно-распорядительни методаш тIанийцар. Из бахьан долаш парте большевистски традицеш мелъелар, дуккхача коммунистех политически болхлой ца а хулаш, функционераш хилар.

Хаттар. Из хьал тоадара фу де деза?

Жоп. Парте вахара чIоагIа демократизаци е еза. ВIалла магийта йиш йоаца хIама да, парте кулгалдара стиль, методаш, формаш хано дIадехачун тIехьаюсаш хилар. XXVII съезде чIоагIдаьр меллашха мара доаладац партийни балха юкъе. Партех общества йизза авангард хургйолаш кхы а цхьа хIама да сихха къоастаде дезаш. Цуни пачхьалкхен органийн функцеш къоастае еза. ХIана аьлча, дерригача гIулакхашта кулгалдеш парте ше йоландаь, паччахьалкхен а боахамий а органий бехктокхам шийна тIанйцаб цо. ХIаьта парте цхьа гIулакх да — общество дегIайоалаяра керттера политически лостамаш белгалдахар.

Сона хетачох, ништта этта хьал тоадара хьалхара гIа хургбар партийни комитеташка йола отраслевой боахамий отделаш дIаяхар. Функциональни отделаш кердаяхар, партийни аппарат зIамагIа яр. Цхьабакъда, цу нах кхоачам хургбац, партийни состава дикала теркам тIа ца бохийте. Парте низ цун состава дикалга хьежжа хургба. ХIаьта дуккхача хана денз нах парте хьанйбара гIулакхаш формально леладаь хиларах цу даькъера гIулакхаш дика дац. Цо дIадех парте гIулакхашта лерттIа Iилман анализ а яь, из кердаяккхара программа а оттаяь, из кхоачашъяра де мел дезар дар. Кхыча хьисапе лелае еза критикан самокритикан принципаш. ХIана аьлча, царех тахан лерттIа пайда эцалац. Цул совгIа, из критика IотеIаеш моттигаш а нийслу. Сона хеташ, хIанз эшаш я къахьегама коллективай а партийни организацей а массазара социологически психологически анализ. Цунга хьежжа къестаде а деза из дош.

Хаттар. Партийни вахаре Ленина принципаш юхаметтаоттаяра геттара лоархIаме да кадрови политика нийса лелаяр.

Жоп. КПСС XXVII съезде а XIX партконференце а белгалдаьккхадар парте нийсденна нийрча хIамаш: демократически централизмана меттел бюрократически централизм оттар, парте ший дисциплина хилар, дуккхача бехктокхамеча партийни болхлой оамалаш талхар, кадрови политика харцахьа яккхар. ХIанзара партийни кулгалхо бокъонца стратег а, политик а, халкъа хьаштех дог лаза саг а хила веза. Цу тайпара нах парте болаш а ба. Юххьанцарча партийни организацешца, къахьегама коллективашца, дагабувлаш, демократически хьисапе увттабе беза уж гIулакхаш тIа. Формальни а доацаш, цIенхаштта хилийта деза партийни хоржамаш. Хан-ханнахьа аттестаци еш хувца а беза кулгалхой. Царна лерттIа тIахьожам хургбола механизм вIаштIехьъяккха еза. Парте моттиг хила йиш яц бюрократизмана.

Хаттар. Бюрократизм хIанз парте эггара халагIча лазарех лоархIаш я. Доккха зе хиннад вай обществана из нийрча гIулакх бахьан долаш. ХIаьта хьона хетачох, мишта лоаттабе беза цунца къовсам?

Жоп. Бюрократизмацара къовсам вай, общества вахара дерригача доакъошка лоатта ца бича дош хургдац. Экономика сфере — лерргагIа экономически реформа кхоачаш еш хилча, йизза боахамий расчета тIа предприятеш яьхача, тIеххьарча хана тIанйца законаш дизза чакхдаьхача мара эшалургьяц бюрократизм. Социальни сфере лира къовсам лоаттабе беза социальни нийсхон принципаш толхаеш барашца. Духовно - нравственни даькъе дегIайоалае еза керда политически уйла, бизза пайда эца беза марксистско-ленински теорех а идеологех а.

Хаттар. Дукхача хана денз фракционностаца къовсам лоаттабаьб партес. ДукхагIбараша тIанйцача ваIада духьала йистхила бокъо йолаш хиннабац коммунисташ. ХIаьта перестройка замалахьа нийса дий из?

Жоп. Парте екъаяла йиш йоацаш хилар, ленински кхетамга диллача, программа тIера ца а боалаш, цхьадола дешаш къоастадара шоай никъ белгалбоахача «кIезигагIбарех» политически оппозици а е фракци а лархIа йиш яц. Цул совгIа, цкъаза «кIезигагIбараша» пайда а лу, ерригача партес дагалаьцар кхоачашдара альтернативни ваIад ювца а оттайий. Цудухьа, сона хетачох, парте тоаяра геттара лоархIаме да «кIезигагIа» болаш бисача коммунистий бокъонаш лораяра механизм вIашагIйоллар. Уж бокъонаш КПСС Устава тIа чIоагIъе еза.

Хаттар. Вай мел дийцар, партийни вахаре юкъедоаладара хIанз тIайоагIача съездо фу пайда лургба, аьнна хет хьона?

Жоп: Вай мел дийцар, КПСС XXVII съездал тIехьагIа кхоачащде йолаеннай партийни организацеш. Цхьабакъда, цу даькъе хIанзарчоа, хьалхара гIа мара баккхац. Из процесс шеръе а кIоаргье а еза. Сона хетачох, из дара никъ хьехаргба парте XXVIII съезда решенеша.

Къамаьл дIаяздаьр Ч. МАНОЛИС.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМ

Группа болх беш я

Ший традицеш йолаш, предприятена производственни заданеш кхоачашъяра, электроэнергин бийдали кхое дика нокъостал деш хьайоагIа массехк шера «Терек» яхача дахча чакхдоагIача объединене халкъа тIахьожама группа. Тха балха тIа оаха массаза а пайда ийбу метод — цахаддаш рейдаш чакхъяхар. Карарча шера кхоалагIчеи йиълагIчеи кварталашка оаха оттаяьча планашка хьежача гуш да халкъа дозорнеша малагIа дешаш къестаду, оаха керттера лоархIа декхараш малагIаш да. Плана тIа белгалйоаккх мероприяти, из чакхъяккха еза хаи кхоачашъяра цунна бехктокхаме вари.

Масала, июлен августен бетташка вневедомственни охрана викалашца цхьана оаха чакхъяьккхар социалистически доалахье мишта лораю хьожаш массехк рейд. Сентябрь бетта цIенхаштта техкар керттера площадкеи № 1, № 2 йола филиалаши Iанга мишта кийчъеннай. Октябре — объединене штрафной санкцеш телара балха тохкам бир, цун выводаш парткомеи халкъа тIахьожама группасеи цхьана вIашагIкхийтта яьча заседане ювца а оттаеш. ХIаьта ноябреи декабреи бетташка оаха чакхйоакх къахьегама дисциплина мишта латт, машиннаькъа вагонашта простойш мел яйт хьожаш рейдаш.

Уж графикаш ханнахьен лерттIеи кхачашъю, царех холуш пайда боал. Гучадьхача кхоачамбоацараштa акташ увттаю, царех де дезар дайтара дIахьежаю объединене йоагI-йоагIача отделашка. ХIаьта, хила ма доаггIара, оаха чакхбаьккхача балхах лаьца дувцаш йола материалаш арайоах тхоай «Деревообработчик» яхача дукхатиражни газета тIеи «Халкъа тIахьожам болх беш я» яхача стенда тIеи. Иштта газета тIа дукха дийцар арахеца продукце дикал миштай, Iанга миштa кийчо яьй, къахьегама дисциплина телхайой хьожаш оаха даьча тохкамех лаьца.

Тхоай балха практика цхьадолча хIамаех дувцарга аз. Халкъа тIахьожамхоша гучаяьккхар объединене № 2 йолча филиале цхьан кIира кхоъ компрессор йохаяь моттиг. Из нийсделар опилкех йIайха плиташ чакхйоахача процесса тIа. Бахьан — цехий начальникашта А. Мусостоваи А. Лорсановаи, фанеровальни - заготовительни цеха начальника У. Махдаева, генеральни директора заместитела И. Климатова шоай гIулакх лерттIа довзаш ца хилар. Цудухьа кхетадеш да, тхоай газета тIеи халкъа тIахьожама группа стенда тIеи оаха йоагIа а йоагIаш царна критика яр. Цхьабакъда, бехкебараш чIоагIа раьза хиланзар. ЭгIазбахача хьакимаша пена тIара заметка Iояккхарал совгIа, тха стенд а Iодаьккхар. Цул тIехьагIа из язъяьрашта бокъонца следстви чакхъяьккхар. ХIаьта цу тайпара хIама леладора КПСС ЦК январьски (1989 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа. Объединене парткомой халкъа тIахьожама керттерча группа бюроси денали принципиальности дIахьеккхачул тIехьагIа мара дIаьлланзар из инцидент. Стенд юха хьалъэллар, заметка а меттаоттайир, оборудовани йохарах бехкебараш цIенхаштта бехктохкаме эзар.

Хеталора, фанеровально-заготовительни цехеи производственни отделеи кулгалхоша цу гIулакхах йоагIа выводаш ергъя-кх, аьнна. Цхьабакъда, из гаьна дар. ШоллагIча дийнахьа контрольни тохкам бича цеха технолог Л. Белойи ОТК мастер Л. Черниковаи юхе а латташ, дозорнеша гучадаьккхар раскрой еча участке 60 градусал лакхагIа йIовхал а йолаш юха а ДСП тедалга. Из технологи гIожа телхаелга да. хIана аьлча йIовхал арарча температурал лакхагIа хила йиш яц.

Цу тайпара хIама нийслу фанеровальщикаш болча йIайха йоллаше щиташ хьачукххахьарах. ХIаьта уж шелъяллалца сабардац хьубе болх боацаш, мебельни конвейер сацар кхераш. Из бахьан долаш 50—60 процент ДСП брак йолаш арахийцаяр. Цу дерригнех хьахул тIехьагIа авралаш. ХIара бутт чакхбоалача хана дийнахьа 12 сахьата болх бе безаш хул. Продукци хьаеш дIадодар дукхагIа хул. Цу тайпара хIама цхьан шера нийсденна Iиннадац. Из дош къоастадара эшар дукха хIама дац: кулгалхоша шоай гIулакх леладелга эргадаккхар, оамалаш хувцар. Цудухьа, сога хьаьттача хIара кулгалхо декхарийла ва партийни, профсоюзни, комсомольски организацешца цхьана болхлошта кхетам бала, дисциплина чIоагIъе, цар хьинар айде, уж хIаман хьурмат деш хургболаш кхебе. ХIана аьлча, кулгалхо а болхло а цхьан зIица бийхка ба — бухсоццаш хьахулачунца.

ДIаьннаяц тха объединена чуйоагIача подразделенешка уравниловка. ХIанз а йолаш я ший, профессе говзал дика кара ца ерзаьча болхлошта лакхагIйола разрядаш увттаеш йола моттигаш. ХIама дац ученикалла хIаийца зIамига саг кийчвара, из гIулакх формально леладу. Сага балха опыт лоархIаш хилац къахьегама дакъа лацара коэффицент оттаеча хана. Цу дерригне лакха балха опыт йолча болхлой сий лоху. Из бахьан долаш балха йоккха опыт йола нах дIаух. Тlаккха хьахул тахан объединене ира латта кадраш ца таара проблема. Нах дIаух кхыдолча бахьанех а. Тоъаш яц фусамаш, телхаю социальни нийсхон принципаш. Кхыметтел, автомашина, дача, гараж а кхыдар а эцара аргIан спискаш яц объединене профкоме, Iаьржача форда тIа тхоай салаaIра база я. Бакъахьа хургдар хIара дезала цигача салаIийта путевкаш теларе. Амма из деш дац.

Сога хьаттача, уж а кхыдола а дешаш оаха къестаде деза экономически методашта. ХIаьта кулгалделга а цу хьисапе леладе деза. Масала, хьаэцаргья вай тха фанеровально - заготовительни цех. Из коллектив йиззача боахама расчетага яьннай. Цунца администрацес шин оагIорахьара договор оттадаьд. Объединенес цех Iалашью хан-ханнахьа бийдалцен материалащцеи. ХIаьта цехо дика продукци арахецаргхилара шийна декхар тIаэц. Дика гIулакх деций из? Цу тIа цеха начальник экономист ва. ХIанз хала да цехага дика йоаца бийдал, материалаш дIаэцийта, е шоашта ца веза кулгалхо, мастер харжийта. ТIеххьарча шерашка, укхаза дIаоттаьй 1 миллион сома маьха лакха овсарле йола оборудовани. Соахка къахьегама овсарле 18 эзар сом хилар. ХIаьта карарча шера а хIара сага планагIа оттаяьр — 18 эзар сом. Гуш махиллара, хьокхам айлуш бац.

Тохкам а баь, уж даннеш «Халкъа тIахьожам болх беш я»яхача улга тIа халкъа тIахьожамхоша хьалъэхкача сона моттар нийкххача бомбас санна, цун эффект хургья, аьнна. Цхьабакъда, цхьаккха реакци хиланзар. Фуд из? ХIама бе-башха ца хетилга да? Укхаза ер ва, аьнна, цхьа саг белгалванкха йиш мичай. ХIана аьлча, цу гIулакха вай дерригаш а бехке доландаь. Къахьегама овсарле лакхагIа ца хуле, тIа-тIа болх динагIа дIа ца боде, дайнад-кх тIаккха цеха реконструкци еш дIадахийта 1 миллион сом. Из вай массане а ахча ма дий. ХIаьта хIанз хьаэттай ахча лархIа деза ха.

М. СОСЛАМБЕКОВ,
«Терек» ПМДО халкъа тIахьожама группа председатель.

«Фармация» яхача объединенена чуйоагIача коллективашта юкъе диагIчарех лоархIаш я № 98 йола городской аптека. Цу коллектива болх лерттIа вIаштехьбаккхара дукха къахьег цун заведующе Мудаева Ольга Магометовнас.

Хьинар долча ихалгаго балха тIа санна, бехктокхаме а хеташ кхоачашду шийна тIадилла общественни декхар а. Из я «Фармация» яхача объединене халкъа тIахьожама керттерча группа член. Масала, йоккха эффективность йолаш хилар город Грознерча дарбан учрежденешка Iалаьмате дефицитни лоархIаш йолча препаратех мишта пайда ийбу хьожаш цо дукха ха йоацаш баь тохкам. Цу даькъе гучадаьхар дукха кхоачамбоацараш.

Иштта О. Мудаева юкъе а йоагIаш, объединене халкъа дозорнеша чакхдоах кхыча дешаех дола тохкамаш а.

СУРТА ТIА: О. Мудаева.
И. ПЛИЕВА сурт.

Къахьеганза йоахача доходащица— лира къовсам

ГАЛЕ ЧУ ЕЛЛА ЮВ...

Укх шера октябрь бетта Госторгинспекце болхлой хьожаш хилар Ачхой-Мартановски районерча торговле, юкъарча кхачан предприятей коллективаша болх мишта бу. Уж хьежар тайп-тайпарча 66 торговле организацеша беча балхага.

Цхьайолча тикашка наха чIоагIа хоатташ а дика дIаэцаш а дола товараш хьулдаь дIаоттадаь латташ дукха ха яккхийтарах. уж телха, дохка йиш йоацача дIакхаьча дукха моттигаш нийсъелар. Масала, районерча № 21 йолча тика тIа иштта телха тайп-тайпара продукци 1152 сома маьха хилар, хIаьта № 14 йолча тика тIа телхар 188 маьха хилар, хIаьта № 14 йолча тика тIа телхар 188 сом мах болаш яр.

Ийдархошта доаггIача хьисапе товараш дIахецаш, тараз эша ца деш, царна культурно гIулакх деш бола торговле болхлой кIезига бац районе. Цхьабакъда, иштта болчарна а ца доагIар тIакхоллийташ, фуннагIа даь а шоашта хIамилг яккха гIерташ, совлен ахчаш доахаш, эшадеш тараз увзаш бараш а кIезига нийсбаланзар торговлен юкъарча кхачанн предприятешка. Уж ба Эхь-юхь дайна, къахьеганза йоахача доходех баха гIерташ бола нах. Царех цаI я СаьмуIашкарча гастрономе болх беш йола продавец Л. Ибрагимова. Ховш махиллара, гуйрийна бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши я калошкаш. Из дика кхетадеча продавеца уж йохкача хана хIара маIача наьха калошкаш тIара шийна хIамилг яккха лаьрхIар. Ши соми кхо эппази доаккхаш йола калошкаш, шишша соми барайтта шайн доаккхаш хийица йохкаш яр Л. Ибрагимова. ХIара бехкача цхьан пара калочкех ший киса ялх-ялх шай а долаш. Цун киловзал гуча а йоаккхаш, наьха хьакъах из яха гIертилга дохадир Госторгинспекце болхлоша. Цул тIехьагIа цIенхаштта бехктокхаме а озийтар из. Валарг-тIарча кафе кондитерски цехерча продавеца М. С. Хазбулатовас. кхыча тайпара Iехабу нах. Цо ше дIа мел хеца «Ромашка» яха печеней хIара килограмм шовзткъа-шовзткъа грамм эшаеш дIахецаш хиннай. Ийдархой говза Iехабе Iемача цун киса хIара дийнахьа дикка ахча доагIаш хиннад.

Куташ а еш, болх барга диллача, районерча торговле болхлошта массанена кий техай Катар-Юртарча № 24 йолча тика заведующе Ахаевс, продавеца Арцуевас. Iаьлмате чIоагIа бахача наха хоатташ дола товараш ийдархошка дIа а ца дохкаш. царна тIера шоашта совлен ахча даккхар гIоне къайла а даьккха, дIаоттадаь хиннад цар. Лоацца аьлча, тика чу цар спекуляци дIайолаяьяр. «Гале чу елла юв тIаяланза Iийнаяц» яха халкъа кица дагадехадац царех цхьаннена а е из дицценна хиннад царна. Цудухьа шоашкара товараш эцачаргара совлен ахча дахар духьа цар хьулъяь дIаоттаяь хиннай 74 сома маьха ши пара импортни кхалнаьха босоножкаш, 42 сома маьха 28 польски женьшеневи крем, ткъаь кхоъ соми ах соми мах бола 17 тубик «Яблоневый цвет» яха шампунь, 824 сома маьха 16 корта тосса машина, 648 сом мах бола ши метр шереи кхо метр бIаьхеи ши кIувс. Иштта лочкъадаь дIаоттадаь латташ цу тикачу гучадаьннад «Харьков-41», «Харьков-65» яха ийс электробритва, «Слава» яха пхи сахьат, ткъо тIормиг, кхыдола товараш. Деррига а дохка хьа ца оттадеш тика чу хьулдаь хинна товараш 1232 сом мах болаш дар. Цул совгIа сейфа чу дIалочкъадаь дадаш хиннад 9 эзар сома маьха тайп-тайпарча маркех дола сахьаташ. Дуккхача товараш тIа хиннаяц маьхаш меллад хьахьокхаш йола ярлыкаш. Лоацца аьлча, паччахьалкхен фондех тикана хьахецаш дола товараш спекулятивни маьхах дохкар шоай еррига маькарло оарцагI а яьккха, керд-керда наькъаш лехаш, хьацар ца доаккхаш нахагара сов даьха ахчаш киса дехкаш болх беш хиннаб тика продавецаш а цар кулгалхо а. Цхьабакъда, тика заведующена С. Ахаевна хIанз мерех яьнна хила мег ше леланяь куташ. Балха тIара дIаваккха оттаваьв из. ХIанзэм кхетадаь хургда цо къоал гаьна ца доалилга...

Цунца яхье яьлча санна болх беш хиннай № 21 йолча тика заведующи Т. М. Заитова а. Цхьабакъда, лакхе йийцача тика гIулакхаш дикагIа хиннад цун товараш ца талхаш хиларах. ХIаьта укх тика чура дараш сиха талхаш дола кхачан товараш хиларах юхьIаьрж эттай тика заведующи. Цо гIонна йолча помещене лочкъа а даь, дIаоттадаь 20 килограмм дулх, даьтта, цIе сибаз, «Чедер», «Осетинский» яха 135 килограмм нахча, 40 килограмм дрожжеш. кхыдола товараш дохка йиш йоацаш телхад. Иштта болх беча тика кулгалхочох зуламхо я ца аьлча кхы ала хIама дац. Нагахьа санна ханнахьа уж товараш бахача нахага дIакхачийта даларе, дуккхачар хьашташ цу товарашца Iалашдергдар цар.

Укх тIеххьарча хана юрташка, городашка талонех мара ца телаш да сапаш. Уж чIоагIа хоатташ да бахача наха. Цхьабакъда, июль бетта хьакхаьча дола 180 кулгех детта сапеи 1560 хIамаш ютта сапеи дIалочкъадаь латташ дар Ханберзи яхача юртарча «Промтовары» яхача тика чу. ТIаоттабаь мах боацаш тика тархеш тIа дадаш дар бархI тайпара товараш. Хьакхаьчачеи маьхала яьккхачеи хIамаш юттача порошокеи сапайи учет лелаяц укхаза. Шоай коллектива балха тIа уж санна дола кхоачамбоацараш нийслундаь ийдархой тIакхоачаргбоацачa дIадилла улладаьд тика заведующе Б. Б. Демильханова жалобайи предложенейи книжка. Юстара даьккха, хьулдаь ула товараш гучадаьлча а дукха сагота воацачоа тара вар из, хIана аьлча. цу гIулакхашка ваьнначоа тара вар тика заведующи. ХIанзчул тIехьагIа цун уйлаш дикагIча оагIорахьа ерзар дог доах аз.

ХIана нийслу-теш уж санна дола ийрча гIулакхаш тикашка? Хьгуча суртагIа цхьаккха тайпа тIахьожам а боацаш, шоашта ловчча бесса болх бе мукъабитаб уж районо тIахьожам лоаттабеча болхлоша, иштта района халкъа тIахьожама комитето.

Б. БЕКОВ,
РСФСР-е гIолла товарий дикалаи торговлени йолча пачхахьалкхен инспекце Нохч-ГIалгIай республикански управлене начальника заместитель.

Моттигера хоамаш

Болх гуш бац, ахча-м ийду...

ТIеххьарча хана дукха кооперативаш хьахиннай Назрановски районе — 200 совгIа. Царна дIаденнад гIулакх леладара 50 гектар лаьтта. ХIара шера планагIа 10 миллион сома маьха продукци арахеца езаш я уж. ТIаккха мишта кхоачашду цар шоашта тIадилла декхар?

Районни халкъа тIахьожама комитето СССР Агропромбанка Назрановски отделене болхлошца цхьана баьча тохкамо хьахьекхар бокъонца хьадаьча балхийн арахийцача продукцен дукхал цу цифрашка кхоачаш йоацилга. Цхьайола кооперативаш, хьадаь хIама а доацаш паччахьалкхен ахча шоай счеташ тIа хьатIа а яздеш ягIа.

Царех цаI я Назрановски РСУ вIашагIъелла «ГIишлонхо» яха кооператив. Райисполкома решенегIа из кооператив декхарийла я бахача наха цIеноsh хьалдеи гIишлон материалаш хьаеи. Кооператива чувоагIа ворхI саг. Тохкам беча хана цун расчета тIа дар Агропромбанка Малгобекски отделене гIолла хьахьожадаь 127 эзар сом. ХIаьта кредит эц, аьнна, Агропромбанка Назрановски отделенера хьайийцад 32 эзар сом, иштта 10 эзар сома чекови книжкеи. Деррига а тIеххьарча шин шера «ГIишлонхо» яхача кооператива счета тIа Iодижад 194 эзар сом. Царех кооператива членашта алапена лаьрхIа дIаденнад 22 эзар сом. Цхьабакъда, иззал ахчан оборот йоллашехьа кооперативо белгала хьабаь болх бац.

ХIанз цо хьалдеш да 110 квартирах латта, 1800 эзар сом сметни мах бола. бахача наха лаьрхIа цIа. Чакхдаьха даьннад лаьттан балхаш. Укхаза планагIа карадерзаде дезача 83 эзар сомах карадерзадаьр 34 эзар сом мара дац. Из болх а кхоачашбаьб кхычахьара хьатIакхийлача организацешцеи техникацеи. ХIаьта хьабаьча балхах доагIа ахча кооператива счета дIатIадахьа лерхIаш хиннад.

Цу ерригача фактай цIенхаштта мах бир Назрановски районни халкъа тIахьожама комитета заседане. Бехктохаме эзар бокъо йоацаш кооператива гIишлош хьалъеча дакъа лаьцача организацейи предприятейи кулгалхой. Халкъа дозорнеша Назрановски райисполкомага хоам бир «ГIишлонхо» яхача кооперативо законаш гIожа телхадеш хиларах а из дIакъовла езалгах а. Тохкам баь материалаш дIаяхьийтай «ГIишлонхо» яхача кооперативо пачхахьалкхенна даь земеттаоттадайтара района прокуратуре.

Гласность йоацаш

Сунженски районни халкъа тIахьожама комитето ший аргIанарча заседане дийцар «Серноводск-Кавказский» яхача курортеи «Асса» яхача санатореи халкъа тIахьожама керттерча группа балхах» дола дош. Керттерча группана карагIдьнна цхьадола дика гIулакхаш белгал а доахаш, районни халкъа тIахьожама комитето цIенхаштта критика йир цар балха тIа гласность ца хилара. Пенах хьалтеха стенд ца хиларах халкъа тIахьожама керттерча группа балха итогаш дIайовзийташ яц, наьха таро яц даьча тохкамий материалаш йовза.

«Асса» яхача санаторе кулгалхоша де дезар дац халкъа тIахьожамхоша тохкамаш а даь дIачуеннача материалех, царга хоам бац бехкебараштa малагIа тIазар даьд. Цо халкъа дозорний дог эккхийт болх хьабе, безам хилац кхоачамбоацараш, гучадаха, лохлу цар деча тохкамий эффективность.

ХIаьта «Серноводский» яхача курорте хьалха дIаваьнначун когаметта, кхыметтел халкъа тIахьожама группа председатель а хержавац. Цудухьа цун болх тахка йиш йолаш бац.

Района халкъа тIахьожама комитето хьадийхар «Асса» санаторе халкъа тIахьожама группагара ший балха перестройка яр, халкъа дозорнеша деча тохкамий эффективность лакхъяр. Халкъа тIахьожама группа председателга М. Мусаевга дIахайтар цун балха тIа гласность йоацилга, из ца хилча тIахьожам бокъонца хургбоацилга. ХIара баьча тохкамо гучадаьккхар наха дIадовзийта деза.

Теркаме ийцар «Серноводск-Кавказский» курорта керттерча лора заместитела А. Албакова байнача бетта курорта болхлой юкъарча собране керда халкъа группен цун председатели хержав, аьна, яь заявлени.

Оаха яздаьчун лерагIа

«НАХ IЕХАБЕЛГА ДИЙ-ТЕШ ИЗ?»

Иштта цIи йолаш дар укх шера 14-ча октябре «Сердало» тIа арадаьнна городе Грозне вахача А. Маусарова письмо. Цу тIа авторо дувцар «Грознефтеоргсинтез» объединене доалахьа йолча городерча В. И. Ленина цIерагIча культура Двореца балха тIа нийсдалийтача цIенхаштта кхоачамбоацарех, укхаза духовничул материальнидар тIех лоархIилга, из культура хьокхаме кхуврч боацилга. Укхаза хIама дац Грозне дахача дуккхача къамий традицеши обычеши ювцара, йицъялийтай цар духовни ганзаш. «Бакъда, дика карагIдаьннад культура Двореца кулгалхошта хьалхагIа хинна берий аттракцион кооператорашта дIаяла...». — яздора ший письмо тIа А. Маусарова.

Из письмо тахкийтар духьа а де дезар дайтар духьа а редакце дIадахьийтадар Нохч-ГIалгIай химически нефтехимически промышленноста болхлой профсоюза обкоме. Цу хьакъехьа укх деношка редакцега жоп дайтар Нохч-ГIалгIай химически нефтехимически болхлой профсоюза обкома председатела С. Батаева. Цо хоам бу:

«1989 шера 14-ча октябре «Сердало» кепатехача А. Маусарова письмо тIа белгальъха хинна факташ республика химически нефтехимически болхлой профсоюза обкома лаьрхха комисси вIашагIа а елла техкар. Гучадьлар цу тIа дийцар баьдол:. Комисси хьежар В. И. Ленина цIерагIча культурен техникеи «Двореца балха культурно-просветительни финансовни хьал мишта латт. ХIаьта культурно-просветительни болх лелабара даькъе дукха кхоачамбоацараш лехар. Уж дерригаш а дIатIадихьар комиссес оттаьча справка тIа.

В. И. Ленина культурен техникеи Двореца балха тIа дувлийтача гIалатех лаьца, из эсала лелабара дош дийцар «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене отчетно-хоржама профсоюзни конференце а. Укхаза тIаийцар культура Двореца болх лаьрхIача объединене профкома заседане бувцилга а кхоачамбоацараш дIадахара дола наькъаш белгалдоахилга а тIабулаш бола соцам».

ХIаьта кхоачамбоацараш дIадахара, болх тоабара В. И. Ленина цIерагIча культурен техникеи Двореца чакхдоахача гIулакхех лаьца профсоюза обкома хоам бир А. Маусаровга».

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитете

Нохч-ГIалгIай халкъа тIахьожама Комитета аргIанарча заседане дийцар «Вторчермет» яхача производственно-заготовительни управлене Iаьржа металл хьачуэцаран из чакхъяккхаран лаьрхIа керда цехаши участкаши хьаяра а йолаш йолчарна реконструкци яра а план кхоачашъярах дола дош.

НГIАССР халкъа тIахьожама комитета штатни йоацача промышленноста отдел хьежача гучадаьлар «Вторчермет» яхача Нохч-ГIалгIай производственно - заготовительни предприяте кулгалхоша (директор н. Ильясов) шоай болх, шозлагIа чакхйоаха ресурсаш мамогга боахама оборота юкъейоалаярах йолча парте а правительства решенешка хьежжа эргабаьккха боацилга. металлолом чакхъяккхара из юха лоалае кийчъяра а йола мощносташ алсамйоахача гIулакхе хьинар ца гойталга. металлолом хьагулаеча моттигашта юхерча, къаьстта совхозашкареи колхозашкареи заготовительни майдай, участкай, цехай сеть шеръярца дувзаденна дешаш къеста ца делга. Гаьинарча районашка приемни пункташ, майдаш хьаяра дола балхаш ца делга.

XII-ча пятилетка планага диллача «Вторчермет» предприяти металлолома заготовка яреи из чакхъяккхареи йола керда цехаши участкаши хьае езаш яцар. 1990 шера г. Аргуне шера 36 эзар тонн металлолом чакхъяккха низ кургбола цех хьае лархIар мара. Цхьабакъда, хIанз а тIехьа из хьалъяра лаьрхIа моттиг хьакъоастаярах йола решени яц, проектно-сметни документаци кийчдаьдац. гIишло хьалъяра, финансировани яра, из оборудованеца Iалашъяра дешаш къоастадаьдац. Грознерча цхьан цеха. Наурски района Ищерскерчеи Сунженски района Слепцовскерчеи шин майдас шера 110 эзар тонн металлолом мара чакхъяккхац, хIаьта цо республика эшараш Iалашдац.

Хадданза кхоачашъяц металлломи Iаьржа аьшка отходаши хьачуэцара а уж чакхъяхара а лаьрхIача предприятешта реконструкци яреи уж технически юха Iалашъяреи планаш. XII-ча пятилетка кхаь шера цу гIулакха лаьрхIа 101 эзар сом хьакъоастадаьдар. цхьабакъда, цунах 42 эзар сом мара карадерзадаьдац, вешта аьлча, 45 процент.

«Вторчермет» предприятешка къахьегамеи бытеи хьалаш во хиларах укхазара дукха нах балхара дIабувл. ХIанз боацаш ба механикаш, электрикаш, слесараш, хIаьта иштта, крановщикаш, газорезчикаш. ЦIеноsh хьалдара хьакъоастаяь капитальни вложенеш шерагара шерга караерзаяц. Механизмашца во Iалашбаь хилар бахьан долаш ханнахьа а сиха а металлолом тIера Iа ца йоаккхаш транспортни средстваш лоаттаю. «Вторчермет» предприятешка металлолом чакхъяккхара лаьрхIа йолча тайп-тайпарча оборудоване. механизмай 43 единицах бизза пайда эцац. ХIаьта из деррига Iаткъ металлолома заготовка яреи из потребителашта лоаттаярей пачхахьалкхен заказ кхоачашдара, цо хьакхолл деррига а бе башха ца хетара хьал.

«Вторчермет» яхача производственно - заготовительни управлене директора н. Ильясовс металлолом хьачуэцара, из чакхъяккхара лаьрхIа керда цехаши участкаши хьалъяра, йолаш яраштa реконструкци яра хьакъехьа цхьаккха тайпара де дезараш тIаэцац. из бахьан долаш хадданза мощносташ алсамъяхара, металлолом хьачуэцара, из чакхъяккхара планаш кхоачашъяьяц.

Металлолома заготовка яра. чакхъяккхара, лоалае кийчъяра лаьрхIа керда цехаши участкаши хьаяра, йолаш ярашта реконструкци яра хьакъехьа доаггIа де дезараш тIа ца эцарах «Вторчермет» яхача производственно-заготовительни управлене директор н. Р. М. Ильясов бехктокхаме эзар.

Р. М. Ильясовна тIадиллад тIахьожамхой хьожача хана гучадаьха кхоачамбоацараши уж дIадахар хьакъехьа тIанийдеш дола де дезараши коллектива дIадовзийталга. НГIАССР КНК инспектора н. Ю. А. Синельниковна тIадиллад коллектива собране дакъа лоацилга.

Иштта, штатни йоацача промышленни отдела (н. Ю. А. Синельников) хьалхадаьккхад 1990 шера декабре хIанза тIанийца де дезараш кхоачашдарга хьажа а хьежа. цунах комитетага хоам белга.

СОЦАМ ТIАЭЦАР—АХ ГIУЛАКХ

Грозненски городской халкъа тIахьожама комитета цIенхаштта тохкамаш даьчул тIехьагIа укх шера июль бетта ший заседане дийцар «Грозныйагроплодоовощторг» объединене плодоовощехранилищаш хьалъеча средстваш караерзаяра» дош. Ала деза, укхаза хьадда хьагучадаьхар чIоагIа эшаш йола объекташ эксплуатаце дIаялара ханаш тIехьаяхара бахьанаш. Бакъдир гIишлон материалашца, механизмашца, оборудованеца гIишлонхой геттара во Iалашбеш хилар. Цхьабакъда, цунца цхьана хьагучадаьхар объединене а ПМК а кулгалхой, специалистий бехкагIа нийсдалийта кхоачамбоацараш а. Масала, пусковой объекташта дукхагIа теркам низаши дIатIа а дахийта болх вIаштIехьбаккха мегаьдац, механизмаш яц яхаш леткъача хана гIишлонхой объекташка болх а ца беш еха лаьттаяр тайп-тайпара техника, гIишлон материалаш ца тоъаш, «сийна цIи» а яьнна лелача хана прораба Ш. Зельмуханова объекташка сигалеи лаьттеи йоацаш яйна дIаьлар 20 эзар кирпишки 10 эзар блоки, иштта кхы дIахо а.

Из деррига дага а кхоабаш халкъа тIахьожама комитето боагIа мах бир ПМК а объединене а кулгалхой балха. ПМК-5 начальника И. Оздоевна выговор йир, бехктокхаме эзар «Грозныйагроплодоовощторг» объединене керттера инженер С. Гакаев а. Из бехк кхы а боккхагIа хургбар, нагахьа санна И. Оздоева а С. Гакаева а «Родина» яхача совхозе хьалъеш латта картофелехранилище, № 1 йолча базе хьалъю картофелехранилище, «Баьцадаараши сомаши» яха хьаеш латта керда тика укх шера эксплуатаце дIалургья, аьнна цар дош деннадецаре. Из халкъа тIахьожама комитето теркаме ийцадецаре.

Лакхе белгал мадаккхара, из заседани хилар укх шера июль бетта. Цул тIехьагIа дикка ха яьннай, шу а йистедалара гаргакхоачаш доагIа. ТIаккха фу хувцаденнад цу юкъа? Мишта кхоачашду шоай дош объединене а ПМК-5 а кулгалхоша?

— Грозненски городской халкъа тIахьожама комитето яьча критикагIа оаха йоаггIа выводаш йир, яхаш дувц ПМК-5 начальника Оздоев Идриса. — ХIанз гIулакхаш тоадала доладеннад. Коллективо кхоачашйир укх шера кхоалагIча квартала планаш. Масала, план 180 эзар сом долаш 233 эзар сома маьха хьадир генподрядагIа дола балхаш, кхоачашйир тхоай низашца балхаш чакхдахара йола план. Бакъда, лоархIайинзар ПМК субподрядни балхах йолча планах. Хьалха санна, тха гIулакхаш тIехьашкахьа тетт субподрядчикаша. Уж я СПМК-6, ПУМС, «Агромехмонтаж» ПМК яха организацеш.

ПМК-5 начальникаца И. Оздоевца хилар тхо, пусковой объекташка хьажа даха. Гуш дар дикагIча оагIорахьа хувцамаш хинналга. Масала, Ленина улицагIа «Баьцадаараши сомаши» яха керда тика хьалъеча тIеххьара балхаш деш бар гIишлонхой. Из укх деношка а эксплуатаце дIаяла кийча хургья. Иштта во лелац гIулакх «Родина» совхозе плодоовощехранилище хьалъеча а. Шеко йоацаш да укх шера ер объект а эксплуатаце дIачулургхилар. ХIана аьлча, лаьттан кIалхара коммуникацеши вентиляции хьайича дIаходар даь даьннад.

Из дика да. Цхьабакъда, укхаза дайначоа тара дацар сона № 1 йолча база картофелехранилище хьалъеча бIаргдайна сурт. ХIанз а беррига къовланза бар цун тхов. Болхлой деш хIама а доацаш хьал-Iо ухаш лелар. Хьакимо шийх бехк баьккхача, чIоагIа раьза воацаш хьайзар бригадир Петрищев Виктор.

— ПроектагIа деррига а балхаш механизмашца де деза укх объекте. Оаха кулгкара дIакхухьаргьяц плиташ, нагахьа санна цунах кхы тIа а тхона ахча ца яздой, — йоахар ПМК-5 начальникага В. Петрищева, уллув ухнача плиташта пIелг дIатIа а хьокхаш.

Укх объекте хезача а дIахьа дийцача къамаьлашка а ладийгIача. хала дац. укхаза болх дIа ца бахара керттера бахьан кхетаде. Сога хьаьттача из да дисциплинеи порядоки ца хилар.

— Аз фу дергда акхарна, — яхаш бехказвувлар И. Оздоев. — Укхазара бригадир къахьегама коллектива Совета юкъевоагIаш ва. хIаьта прораб Ш. Зельмуханов цу совета председатель ва. Объединенерча тха кулгалхоша бокъо лац сона из бехктокхаме оза.

Картофелехранилище укх шера йистеяккхара дош хIанз укхаза хьоадеш а дац. Из эксплуатаце дIаялара ха хьогге а тIехьаяьккхай, тIадоагIача шера лургйолаш. Бахьан? ГIишлон материалаш, конструкцеш тоъаш яц, йоах. ХIаьта а. дикка дIатохабелча укх шера йистеяккха йиш хургьяр, аьнна хет сона из лоархIаме объект. Цхьабакъда, цунах хIама хургдац тIадоагIача шера а, нагахьа санна объект хьалъяра бехктокхаме мел волча сага дисциплина чIоагI ца йой, цу гIулакха царгара цIенхаштта доагIар хьадехаш саг ца хуле. Хетаргахьа, хьатIакхаьчай, халкъа тIахьожамхой укхаза юхабахка беза ха а. Соцам тIаэцар ах гIулакх мара дац. Хадданза тIахьожам лоаттабе беза из мишта кхоачашбу хьожаш.

Х. ШАДИЕВ.

Рационализатор

Докккача ор чу машина а оттаяь, цу тIа керча деш сома бIоагIий тIадоахаш бар болхлой. ДегIа низткъала а хьаIовш а боацача цар балхага хьежаш тоъал ха яьккхар Гилане.

Автоматизацена, механизацена шерра никъ хьабийлача хана мегаргдолаш дий теш иштта болх белга? — аьнна раьза воацаш дIаволавелар из. ТIаккха гаьна йоацаш латтача ЧТЗ-5 бульдозера тIа а ваха, цун механизмашка хьежаш тоъал ха яьккхар цо.

— Автокрано санна мухь хьалъайбергболаш гIулакх дича а, кхоачамбаь Iе йиш йолаш дацар де лерхIар, хIана аьлча, аьшка муш дIатоссаш а из хьабоасташ а нах эшаргба, яхаш уйлаш йора Гилане. Из бахьан долаш балха ха кIезига йовргьяц. Хьу тIайотташ бола болхлой кхычахьа балха бахийтара уж мукъабоалийташ оагIо лаха еза. Производственни кхыча доакъошка чIоагIа эшаш ма бий уж.

Техника, машиний механизмаш Iалаьмате дика йовзаш волча Грозненски механизированни лесхоза ялхлагIча разряда токара Даудов Гиланес ЧТЗ-5 бульдозера реконструкци еш даь хувцамаш цецвоаккхаши тамаш ейташи дар. Цу хана вай мехка а яцар из тайпа хьу тIайотташ йола техника. Москвера баьхка специалисташ а цецбаьлар цхьан саго лелаеча бульдозеро сома бIоагIий автомашинана тIадотташи Iадоассадеши бIаргадайча. Цул хьалха ялх саго 2—2,5 сахьата мара хьунах йоттацар автомашина. ХIаьта Даудовс реконструкци яьча бульдозеро из болх 20 минота кхоачашбу. Из бахьан долаш кхыча участке къахьега ваха йишйолаш мукъаваьлар ялх болхло. Из мел пайдане да кхетаде хала дац. Автокранаца машин йоттача хана из болх беш хила веза кхо саг. Цул совгIа цхьа сахьат а кхы дукхагIа а ха эшаш хул из чакхбаккхара. Говзача рационализатора кийчъяьча бульдозера сурташ даьхар мохквичаша. Автора хьа а дахкийтар уж.

Грозненски мехлесхоза Гудермесски участкерча пилорама механизмаш болх беча хана вIашагIа а хьекхалуш сиха юълора. Цудухьа шинкхо кIира массаза дала ремонт е, болх а ца байташ соцае езаш хулар пилорама. Гилане чIоагIа уйла тIаяхийта кIоргта Iомайир херх хьокхача станока механизмаш. Цар конструкци хувца езаш хилар кхетадир цо. Хадданза кердадар лохаш волча цо миллиметрашка кхаччалца нийса хьисап деш, реконструкци йир пилорамерча станокашта. Цул тIехьагIа ремонт е соца ца еш, дукхача шерашка болх бе йиш йолаш хилар уж станокаш.

Сувенирин цехера долбежни станок болх беш я. Дахчан Iагашта пхо йоакх цунца. Пхо йоаккхача хана Iагиш эттIаш каглуш дукха моттигаш нийслора. Цу даькъе дукха творчески уйла йир Даудовс. Реконструкци а яь, эргаяьккха хийцар цо долбежни станок. ХIанз Iагаш эттIаш, каглуш моттигаш ца нийсъяларал совгIа, дикка лакхъеннай къахьегама овсарлен продукце дикали. Вай лакхе доаладаьр массехк масал мара дац Даудовс творчески къахьегарах хьадоала беркат довзийташ. Цу говзача рационализатора кийч а яь, производствана юкъейихьай кхойтта-йиитта рационализаторски предложени. Цар пачхьалкхенна кходаьд дукхха эзараш сомаш.

Бера хана денз къахьегам безаш, хала хиларах балхах бIу ца къожабеш хьавоагIарех ва Гилани.

1938 шера дар из. Черноречье яхача поселкера ваьнна крекинг заводе вахар нохчий зIамсаг, цига балха отта дагахьа. Цкъа санна массехказа ваха вийзар цун цига, зIамига ва яхаш балха дIа ца эцаш.

Цкъа-шозза цунах бIаргкхийттача, укхаза къахьегаш волча Ставцев Николайси Спицын Иванен цунга хьттар: Iа фу ду зIамсаг, каст-каста тхо долча воагIаш ма вий хьо?

— Балха отта дага волаш кадрай отделе вахавар со, цхьабакъда, зIамига во хьо, яхаш дIаэца тигац, — аьлар Гилане.

ТIаккха из а нийца кадрай отделе чубахар уж.

— Вайнаьха кадраш хIанз кIезига я промышленни предприятешка, оаха говзал а Iомаергьяр укх укх зIамсага — дех оаха из балха хьаэцар.

Яхье хьалхалаттарий дехара жоп а денна, раьза хинна дIанийцар Гилани кадрай отдела начальника. Токара говзал караерзае лаьрхIар цо. Цун хьехамчаш а хинна дIаэттар из балха дIаэцийта бола Николайи Ивани. Шийна дIахьийхар дика дIаэцаш, кхеташ волча зIамсагах доккхал деш бар уж.

— Нахьий, хIанз Iайха иръел ер маьже, — ший учениквга чертеж хьакховдайир Николая. Цхьа бутт а баьннабацар из балха вена. Иштта хьехамча шийх тешам боларах цецваьлар зIамсаг. Ший хьехамча хьалхашка Iойиллар Гилане ше хьаяь доато бос бола маьже. Из хьа а нийна чIоагIа уйла тIаяхийта цунга хьежар Николай.

— Ер хьа кхахьегама хьалхара бернат да: Духхьашха хьаярга диллача Iалаьмате дика я ер, — аьлар хьехамча. Цхьаькха оатхал хьаеча хана кхы а дикагIа из хьае хьажа веза хьо, хьох визза говзанча хургхиларах дог тийша ва со.

Хьох визза говзанча хургва яха дешаш дег чу дийшар Гиланена. Цу дешаша низ белар цунна дIахо кхы а дикагIа къахьега. Дукхача хана денз зIамсага сатийсар кхоачашхилар. Из хIанз сийлахьча болхлой класса визза вола член вар.

1959 шера денз Грозненски мехлесхозе къахьегаш ва из хьинар дола токарь. Трактора е кхыча техникана лаьрхIа цо хьаяь оатхал тIехдика мара хилац. Хьанала къахьегаш цо даьха производственни хьокхамаш белгала а доахаш, цунна тийнна сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгIаташ дукха да. Иштта цунна еннай «Социалистически яхье котваьннар» яха массехк сийлен Знак, «Знак почета» яха орден.

Ше санна къахьегара тIера бола дезал а хьалкхебаьб Гилане. Цун вoI Сайд-Эминус Сацита гIишлонхой ба. Мехкарий Тамара хьехархои Бирлант кулинари йолаш къахьегаш ба. Малкан лор я. Лоацца аьлча ираз дола дезал ба Даудов Гилане хьалкхебаьраш.

М. КУЗАЕВ.

ТIехьабусараш болча

Ла йиш йоаца гIулакхаш

1989-чу шера планагIа «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене хьалъе еза капитальни гIишлош 10,5 миллион сома маьха яр. Укх шера итт бетта цига даьча гIишлон балхашка диллача хьалхашка отта сурт Iалаьмате ийрча да. Цу юкъа капитальни гIишлош хьалъяра пачхьалкхен план 39 процент мара кхоачашъяьяц объединене коллективо. Производственни гIулакхашта йола объекташ хьалъяра задани 67 процентн производственни йоаца гIишлош хьалъяра задани 31 проценти мара кхоачашъяьяц. Цу масалаша къаьгга хьахьокх дерригача хьокхамий шера план кхоачаш ца еш юсарг хилар.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене ОКС-а начальника И. С. Воробейс дувцачох, гIишлош хьалъяра болх объединене геттара эсала лелара керттерча даькъе бехке ба керттера подрядчик йолча «Чеченингушстрой» производственни гIишлон - монтажни объединене гIишлонхой. Шоаш болчара гIишлон балхаш дукха бехктокхаме а ца хеташ, тесса ду цар, яхаш дувц цо.

«Чеченингушстрой» ПСМО кулгалхоша хадданза телхаду заказчикашца даь договораш, шера керте дукха къийсад цар оттаяь план кIезиг а еш, хувца гIерташ. Из иштта доллашехьа материальни ресурсаштен алапе фонданен лаьрхIа шоаш дIанийца лимиташ ца хувцаш шоаш йолчча бесса йита а гIерт уж. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, иштта Нохч-ГIалгIай АССР Промстройбанка коллективаша енна цхьаккха тайпа бокъо йоаццашехьа, шоаш укх шера объединене де дезача гIишлон - монтажни балхий план шиъ ахи миллион сома маьха кIезигъяьй цар шоай лоIамагIа. Цул совгIа, укх шера 4-ча ноябре денз объединенерча ерригача гIишлон объекташкара дерригa балхаш соца а даь, шоай гIишлонхой дIабигаб цар. Кхетадеш да хIанз объединене хьалъеш латтача объекташка этта хьал цхьаккха дича а ла мегаргдоацилга. Шоай договорни декхараш тIакхоачашделга царгара гIерттта хьа а дехаш, заказчика гIишлонхой шоаш хиннача объекташка къахьегаргдола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга тIадожадаьд царна. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене партийнии советски органашка, иштта «Миннюгстрое», СССР Минмонтажстрое. Цхьабакъда, лоархIаме объекташ хьалъечар гIулакхаш бокъалгахьа дахаре даькъе хувцаденна хIама дац укхаза хIанз укх сахьате.

Ховш махиллара, социально - культурнии бытовой гIулакхашта йолен объекташ хьалъяр хьалхарча плане латт хIанз укх сахьате. Объединене цу лостамагIа белгалъяьккха йоккха программа а я. Эксплуатаце дIадала лерхIаш да Первомайская яхача улица тIара 206 квартира йола цIа, Кренингови улица тIара 49 квартира йола цIа, Мамсурова цIерагIча улица тIа хьалде доладе лерхIаш да 77 квартира йола цIа, иштта, Черноречье яхача поселкера 200 моттиг йола бериий беш. Цу ерригача объектех цхьаккха йистеьнаяц таханарча денга, эксплуатаце дIаденнар 206 квартира йолча цIенах ах мара дац.

«Чеченингушстрой» ПСМО коллективо, низ бац са аьнна, хьалде дола ца деш соцадаьд 77 квартира йола цIа. Цудухьа тIадоагIача шера а хьалдаь йистедоале тамаш йолаш да из. ХIаьта 49 квартира йола цIа хьалдеш йола подрядчик я Нохч-ГIалгIай АССР МВД СМУ. Цун коллективо из цIа хьалдечар балхаш деш да. ТIадоагIача шера из йистедаккхара йола договор е туташ яц подрядчик. Таханалца хьа вIалла а гIишлон - монтажни балхаш даьдац берий беш хьалъеча а.

Черноречье яхача поселкера 68 квартира йолен 50 квартира йолен цIенош объединене коллективо хозспособагIа хьалдеш да. Лоаман районашка лаьтта чутаькха цига баха нах шоай фусамех беха, кхычахьа керда вахар дилла дезарца дувзаденна бархI бетта етта кирпишк ца хилар бахьан долаш сеца лаьттад уж цIенош хьалдечара балхаш а. ПланагIа хьалде лаьрхIа дар 70 квартира йола цIа а. Цхьабакъда, лард йоллара йола сангар яьккхачул тIехьагIа, соцаде дезаш хилар цигара балхаш а, хIана аьлча, цига бахача наьха шоай доалахьара цIенош дохадаь дIадаьхача, царна квартираш дIаяла низ ца кхачарах соцадир уж.

ЦIенхаштта, кхоачамбоацараш да производственни гIишлош хьалъеча а. Подрядчика бехкагIа Г-45-407 яхача водородни установка комплексе эксплуатаце дIа ца луш дисад сооруженей цхьа дакъа. А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе КМ-6 яха комбинированни маслоблок хьалъяра йола моттиг мукъаяккхара дола балхаш а 69 процент мара кхоачашдаьдац. Кхы а кIезигагIа, 37 процент мара гIишлон - монтажни балхаш даьдац Черноречьера профилакторий хьалъеча. Iалам лорадара йолча лоархIамегIарча объектах цаI я Шолжа лаьрхIа хьалъеш йола искусственни сооруженей хьалхара аргIа. Цига а даь хIама дац хIанзалца.

КIезига дикагIа лел ала йиш я техперевооружене объекташ хьалъечара гIулакхаш. Укхаза кхоачашдаь гIишлон балхаш 67 процент да, цхьабакъда, цу лостамагIа А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ коллективе кхоачашдаь гIишлон балхаш планагIа лаьрхIачох 30 процент мара даьдац. ХIаьта производственно - товарни конторе даьраш 33 процент да, СССР 50 шу дизара цIерагIча заводе кхоачашдаьраш—70 процент.

Финансови, иштта экономически хьал хала хиларга а хьежа, производственни капитальни гIишлош кIезигагIа хьалъе лаьрхIад «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене. ТIадоагIача шера укх шерарчул 1,65 миллион сом кIезигагIа дIадахийта лаьрхIад уж гIишлош хьалъеча. Цунца цхьана дукхагIа хьалъе лерхI соцкультбыта объекташ. 1990 шера дIахо а хьалдергда 206, 77, 49 квартира йола цIенош, берий беш, иштта боахама способагIа хьалдаь даха лерхI 70, 68, 50 квартира йола цIенош. ДIадоладаь уж гIирсаш йистедахара ерригa торонаш оарцагIъяха лаьрхIад заказчикаша. ХIаьта КМ-6 яха комбинированни маслоблок хьалъяра керда подрядчикаш а леха, царна договор е лаьрхIад объединене коллективо.

Объединене хIанз эттача финансови хьалаша дIадех массе а йолча предприятеша хьабоалаш пайда а боацаш дIаухийташ дола ахча кIезигделга. Из дIадех царгара укх тайпарча наькъо: хьалъе йолаяь объекташ йистеяха еза, шоашта дулургдоаца кхыдола гIишлон балхаш соца а деш. Кхыча тайпара из де гIорте хIанз а тIехьа хала дола объединене финансови хьал кхы а доалханегIа дерза тарлу.

З. АЮБОВ.

Доазол дехьара

Висакхапатнам яхача индийски городе, Бенгальски залива хишта уллув хьалъяь йоалаш латт металлургически гигант — Iаьржача металлурге советско-индийски цхьана къахьега бувзам эттача денз кхоалагIа йоккха объект. ХIанз дIайолаенна болх беш я коксови цех, аглофабрика. Таханарча денна Висакхапатнаме къахьегаш ва 300 совгIа советски специалист. Цар балха говзал, опыт, дог лазаш хилар бахьан долаш чIоагIа дукха беза уж шоай индийски коллегашта.

СУРТА ТIА: гIишлон майда тIа лоацца совещани.

М. КАПУСТИНА сурт. (ТАСС).

СРВ-ера хоамаш

ЛАМДОНГА ПРОВИНЦЕ ЧАЙИ КОФЕИ

Вьетнама керттерча довкъашка уллача Ламдонга провинце доазол дехьарча мехкашца цхьана къахьегаргдолаш 40 контрактан договораи кулгаш яздаьд.

Уж доагIа туризма, чилла баккхара, хьуна боахам лелабара, гIулакхага йода хьу кийчъяра, кафель хьаяра, юртбоахама продукци экспорте дIаяхьийтара, чайи кофеи хьалкхедаран кийчдаран.

Уж культураш хьалкхеяра лаьтта дукхагIа хилийтара Советски Союзо кредитагIа 1,5 миллион сом делар. Из хьатакхара СССР-а дайтад 1000 тонн чайи кофеи.

КРЕВЕТКАШИ ДОЛЛАРАШИ

Города Нхачанга (Центральни Вьетнам) форда чура продукташ йоахача компане уж экспортагIа дIакхухьийташ 1989 шера хьалхарча ялх бетта 2300000 доллар ийцад.

Шера 150 тоннчкъаьрий берхIала дохкаргдола предприятеш, 35 тонн креветкаш хIара дийнахьа лоаттае йиш хургйола холодильник, креветкаш кхеяра эша производственни помещенеш хьалъяра средствааш дIаяхийтай компане. Цу тайппара, итташ эзараш болча наха балха керда моттигаш хилийтай.

Хьахинна нхо шу даьлча цун экспортни продукце мах 5642000 доллараrа кхаьчаб.

МАРКЕТИНГА КУРСАШ

Дукха ха йоаццаш Хошимине рыноки маьхаши довзара Къаман институто хьайиллар маркетинга лоаццача ханара курсаш.

ДукхагIа теркам тIабохийт рынна механизм, маьхаш оттадара, торгови компанешта доалдара, экономика дегIайоалаяра финансайи цунга йохийтача ассигнованейи политика спососабаш йовзара.

Курсашка хьехаш ба цу даькъера специальность йола вьетнамски профессораши США-ра эксперташи.

(ВИА—АПН).

Мальтера доагIа наькъаш

МоллагIа яле а политически событи ший сцена йолаш, дакъа лоаца нах ший болаш, ший чура драматурги йолаш хул. Цу хьакъехьа аьлча советскии американскии пачхьакхенашта керте латтараш Мальта яхача гIайрен берда йистошка официальни боацаш вIашагIкхетар къаьстта ший тайпара лоархIам болаш хIама да. Долла хIама вIашагIкхетара кийча да аьнна хеттача ханна цIаьхха форд хьар. тIеххьарча ах бIаь шера цIаккха ца хьайнача тайпара, духхьал ду деношка — шоаттеи кIираш деношка, вIашагIкхетар дIадоладеча деношка ерригача гIайренна тIа а баржаш ХIаьта хIанзарча ханара ракетни крейсераш, шоашта хьалхашка оттадаь машара декхар кхоачашде ца могаш дисар, тIаккха советски пассажирски лайнер, цу халача хьалашка шин пачхьалкхен кулгалхой вIашагIкхетара эггара аьттув болашагIа хинна дIаэтта дола пристане лаьтта кема! ХIаьта исторе чухь эггара хьалха СССР-ен США-и кулгалхоша, советско-американски отношенеш тоаялара йола дика белгало санна цхьана яь пресс-конференци! Уж дерригаш теркалде дезаш, лоархIаме хIамаш да.

ВIашагIкхетара хьалхара итогаш яьй. М. С. Горбачевен Дж. Бушен заявленешка, хаттарашта жоп луш пресс-конференце цар даьча къамаьлашка, Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений кулгалхой Москве информационно вIашагIкхетара хьакъехьарча коммюнике, дерригача дунен пресса комментарешка яьй уж итогаш. Цар лоацца маIан сенах латт аьлча, из латт хIанзарча ханарча дукхача лоархIамеча проблемай хьакъехьа чIоагIа кIоарга, чулоацам болаш, конструктивни диалог хинна, шин мехка хинна ца Iеш дерригача дуненна а пайдане йола диалог хинна, из вIашагIкхетар дIаоттарах. Белгалдоах, герзаш дIадахарах, шин мехка юкъерча гIулакхех, цу даькъе торгово-экономически бувзамаш а долаш, дола дешаш, дунен тIа а Европе а хулаш латта хувцамаш, планета «йIайхача» моттигашкара хьал цига кIоаргга дийцалга.

ВIашагIкхетарах юкъарчал доацаш хьахиннар иштта да. Цхьабакъда кхы а чIоагIагIа хьажа лов советски американскии кулгалхой официальни доацача вIашагIкхетарга, безам боагIа хьабенача наькъагахьа юхяхьажа а перспективагIа хьалхашкахьа хьажа а. Из безам оттийт хIанзарча хано ше.

Доккхий хувцамаш хулаш латт Европа малхбоален даькъ тIа, хIаьта цига хулаш хинна а Iац уж хувцамаш. КIоаргга интеграционни процессаш дIаяржаш латт Малхбузен Европе, чоалхане экономически проблемаш къоастае гIерт американцаш, къелахи Iазапахи кIалхара бовлара никъ лохаш да дегIадоагIа мехкаш. Глобальни проблемаш а — экономически, кхачан, энергечески, экологически, демографически яраш чIоагIа ира латт тахан. Адамлено сагото еш йолча цу ерригача проблемех эггара хьалхарча плане латт дуне хIалак детарлуш бола ядерни герза кхерам.

Из кхерам ма могга сихагIа дIабаккхара йолаш йолча ерригача таронех пайда эца беза, гIулакх тIехьа ца а тетташ. Из дара доккха, пачхьалкхен боарамера хьаькъал эш, безам бале а беце а историе ше вайна хьалхашка увттаду декхараш доагIача тайпара кхетадеш хилар эш.

Малхбоален Европе хулаш латтача динамични процессех Советски Союза хеташ дар чIоагIача принципаш тIа латташ да: из да шоай безам бола никъ харжа къамий бокъо хилар а шоай кхел къоастаяра йола бокъо цар шоай хилар а. Вайна хетачох социалистически мехкашка хулаш латта хувцамаш исторически дегIаахара леламо ше объективно кийчдаь хIама да. уж тIадерзадаь да дикагIдолча вахара, уж да советски перестройка дIайолаяьча демократически кердалон процесса цхьа дакъа. Цу дерриганеша хьабел керда никъ, Малхбоаленнен Малхбузеннен юкъера гIулакхаш тоадара йола керда таронаш, машара наькъагIа дукхахча хана дегIаухалга чIоагIдара йола таронаш.

«Шийлача тIема» ша баша болабеннаб, дIадоалаш латт моастагIий санна ши мохк вIаши бIарахьежаш хилар. Из дика хьахьекхар Советски Союзен США-и кулгалхой «Максим Горький» яхача теплохода тIа вIашагIкхийттача хана. Эзделаца, вIаши лоархIаш, сийлеш М. С. Горбачевнен Дж. Бушаи юкъе хиннача къамаьло, из къаьстта дика гуш дар цхьана пресс-конференци еча хана, хьахьекхар советско-американски гIулакхашна а бIарчча хьайийцача дерригача дунен тIа а хулаш латта хувцамаш, тIема низий балансана меттел шинна а мехка хьаштий баланс хила езилга тIехь-тIехьагIа дикагIа кхетадеш хилар. Цу дерриганеша хьахулийт дунен тIа керда общественно-политически климат. Хьанна моттар, «герз кийча хила деза», яхаш даим кхайкадеш хиннача США оборона министра Ричард Чейне уйлаш сел сиха хувцалургья, машара новкъа из варгва, аьнна. Бакъда, духхьал из вар советско-американски вIашагIкхетар хула ха хьатIакхоачача хана пхе шера йолча юкъа тIема кийчонга дIадохийтар 180 миллиард доллар кIезигде, аьнна Пентагона ше указани енналга хьакхайкадаьр. Укхаза а ший массазара тактика юкъейоалаяьй йоах президента Дж. Буша: кабинете эггара консервативнегIа болча членашка республикански парте аьттехьарбарш эгIазбугаш йола решенеш дIакхайкаяйталга.

Советско-американски вIашагIкхетар долча деношка чIоагIа дискуссеш хиннай Брюсселе — НАТО оборона министрий совещане. Из Чейни хиннав цига английски оборона министраца Кингаца къувсаш. Къувсаш хиннар да Вене барт баь баьнначул тIехьагIа Малхбузено кIезигде дезараш малагIа герзашцара низаш да яха дош. Американски министра яьхад, американскии советскии бIу кхы тIа а кIезигбелга сихха дувца безам болаш я США. Англичанина яьхад, из де доагIаш дац.

Уж эргалонаш йоашхаш американски кепайоазоно США экономике долаш дола хьал дувц: нагахьа санна Пентагон юха ца тохе е налогаш тIатоха езаргйолча, е социальни программаш кIезигъе езаргйолча федеральни бюджета 110 миллиардни дефицитах. Экономически фактораш-м хьалха а ма хиннайий вахара Iаткъаш. Цу хувцамашка лоархIаме дар да дунен тIа хулаш латта позитивни гIулакхаш, дунен халкъашта юкъера климат массанахьа а мелъялар, дукхагIча даькъе советско-американски диалог дIахо толаме дегIайоагIаш хилар бахьан долаш а меллуш. ХIанз, мальтийски вIашагIкхетар хинначул тIехьагIа, кхоачам хиллал тешам а болаш ала йиш я, герзаш дIадахара хьакъехьа йоккха ши соглашени хьатIадоагIача шера а тIехь е йиш хилара наькъ тIа вай даьннад аьнна — стратегически наступательни герзаш 50 процент кIезигдара хьакъехьара договори Европера моллагIдараш санна дола герзаши герзашцара низаши дикка кIезигдара хьакъехьара договори. Цу дерриганеша химически герз дIадаккхара хьакъехьа дIадоладаьча гIулакхаша а санна, йоккхий таронаш хьаелл адамле ядерни герзах кIалхаръяккхара болча керттерча цхьан лостамагIа. Цу хьакъехьа аьлча советско-американски пачхьалкхенашта керте латтараш лакхерча боараме вIашагIкхетара кийчо яра лоархIаме хIама хилар хIанз вIашагIкхетарах. ХIаьта вIашагIкхетара ха хIанз хоадам боллаш белгал а яьй — 1990 шера июнь бутт юкъе кхаьчачул тIехьа.

Цхьабакъда из деррига а дац Лаьттан тIа машар этта а баьннаб, адамаш паргIата а даьннад, яхилга. Цхьадолча хаьддача дешай хьакъехьа — герзаш дIадахара а регинальни а дешай хьакъехьа — ши мохк вIаши барта боацаш а моттигаш я. Хулаш латта эргалонаш а шоай проблемаш йолаш я. Цхьабакъда шеко йоацаш да дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка йоккхагIйолча паргIатонга, демократичностагIа, хьаькъалга бода никъ хьахулга.

Г. ВАСИЛЬЕВ, политически обозреватель.

«Герз Iоадар, е чуIе фусамаш хьалъяр мара хургдац!» «Наха цIенош хьадара средстваш хьакъоастае!» «Чубаха цIенош доацарий къоастаянза проблема — Америка эхь!» — цу лозунгашца Вашингтоне хIара американца чуIе цIенош хилара бокъон тIехьа дукхача эзараша наха дакъалоацаш йола митинг хилар.

80-гIа шерашка США чуIе цIенош доацараша гIонна луш йола ассигновани 32 миллиард доллараrара 8 миллиард долларга кхоачаш кIезигйир. Тахан мехка нхо миллион гаргга чуIе цIенош доаца нах ба, иштта чIоагIа къе, миска вахаш, шоай фусамашцара къаста, тарлуш 15—20 миллион американец а ва.

СУРТА ТIА: марш йолча хана.

В. ПОЛЯКОВСКАЯН сурт. (ТАСС).

МИЧА УХ АХЧА?

Тахан каст-каста англичанаша цец а бувлаш, раьза а боацаш йоах: «Тхоай ахча мича ух хац тхона?» Инфляце лохерча боарамга хьежа доацаш — из пхи процент мара яц — чуIеча фусамга, транспортага, электроэнергега, газага, кхачан продукташка, телефонага дIаухача расходаша наха хьалхашка проблемаш увттаю. Иштта, гIулакх латт, цIа е квартира, машина, мебель, кхыдола цIагIа эша товараш эца хьалуш йолча заемий процентни ставкаш геттара лакха хиларах.

Великобритане экономически политикана керте латт финансай министр Н. Лоусон. Дукхачар лерхIачох, цо английски экономикана йоккхача банка санна кулгал ду, мехка йолаш йола промышленни дегIакхувлара традицеш йиц а еш. Август бетта къамаьл деш финансай министра аьлар: хIанз процентни ставкаш 15-га кхаччалца лакхъергъя. ХIаьта из, кредита хьисапе хьаийцача хIара 100 фунташ стерлингаш тIара процентни ставка 15 фунт стерлинг хьадала дезаргда, яхилга да. Правительствос ставкай боарама регулировани ю, цхьабакъда, банкаша, йоккхача торгови а гIишлон а компанеша шоашкара кредита хьисапе хьаийцача ахча тIера шоай процентни ставкаш кIала хьежаю.

Великобритане г-жа Тэтчерас къоастае езаш болхлой классана хьалхашка дукха проблемаш я. цхьабакъда, цу тайпара проблемаш хьаIайнай юкъера хьал долча наьха, къаьстта кагирхой вахаре. Уж ба цIенош, квартираш, машинаш, мебель ийераш. Дукха ха йоаццаш керда дезал хьакхелла, цIа е квартира эца гIерташ вола къона лор, юрист, бизнесмен, хьехархо, пачхьалкхен гIулакхера саг, — моллагIа къона специалист оаш зийча цунна хьалхашка проблема отт. Цудухьа, Лондоне традиционно болхлой кварталашка баха хувш уж. Ткъо шу хьалха 5000 фунт стерлинг даьккхача къаьнача цIеноех хIанз 200000 дех.

Цу районера цIа эца безам болча юкъера вахара хьал долча къонача дезала 100000 фунт стерлинг ссуда эца дезаргда. Цар из дара банке е гIишлон компане баха беза, хIаьта, цунца цIа банка е гIишлон компане доалахьа дерз. ТIаккха къоначa дезала 25 шера шоай декхар а цу тIа проценташ а дIатела еза. Дерриге декхар цар дIаделча цIа цар доалахьа дерзаргда.

Цхьабакъда 15 процент лакха ставка я, хIана аьлча, юкъера нахара хьал долча наха из дIалуш дукха халонаш лов. Цул совгIа банке е гIишлон компане хьаийцача ссудах проценташ дерригa декхар тIера дIадалалехьа дIаяла еза. Духхьал ворхI е итт шу даьлча мара кIезигладц тIадиссача декхарах кIала хьежадер.

Кредита цу тайпах пайда ийбу автомобиль эцача а, лоаццача хана ссуда юха дIадала дезаше а. Цхьабакъда, процентни ставкаш иштта лакха я. Деррига дIалур автомобилах доаккхачул дикка дукхагIа хул. Совлен лур из ссуда деннача компане е банка фонде дIачудода. Мебель а барзкъаш а дохкача цу тайпара кредитни система я.

Банкаша арахец пластикови кредитни карточкаш, цар тайп-тайпарча хIамах расчет е таро лу. ДIадахача шера цу кредитни карточкаех ссуда 6 миллиард фунт стерлинг хилар, цIенош эцара дIаденна ссудах тIадиссар — 192 млрд. фунт стерлинг, барзкъаш, кхыйола хIамаш эцара частни кредиташ — 38 миллиард.

Мехка декхар ца хьоарчаш а цу е вокх форме кредитах пайда ца эцаш а саг вац. Къонача наха декхар — цар вахар боаккхаш бола бокхагIбола сердаме, хIана аьлча, из кIезиглац, тIа-тIа лакхдале мара. Банкаша нах заемех пайда эцара тIахьех, хIана аьлча, цар проценташ тIара доходаш лакха я. Цхьайола хIамаш цу тайпарча карточкай новкъосталца мара эца йиш йолаш яц. КхувшбоагIараша а тIехьа шоай расходаш кредитни карточкай новкъосталца ю, иштта цар а шоай вахар Iаьдала декхарийла а болаш дIадоладу.

Джеймс ОЛДРИДЖ, английски йовзонхо. (АПН).